

Programma Open Joodse Huizen | Huizen van Verzet 2023**Groningen (provincie): Hogeland-Eemsdelta**

	Adres	Datum en tijd	Datum en tijd	Verteller
1	Eenrum, Molenstraat 8	30 april, 14.00 uur	4 mei, 14.00 uur	Eliza Gussenhoven
2	Warffum, Noorderstraat 22 A	30 april, 16.00 uur	4 mei, 16.00 uur	Jan Zuidema
3	Usquert, Hoofdstraat 9	3 mei, 19.30 uur	4 mei, 14.00 uur	Jan Zuidema
4	Uithuizen, Schoolstraat 32 (<i>showroom garage Lantinga</i>)	4 mei, 13.00 uur	4 mei, 15.00 uur	Teun Juk
5	Uithuizen, Oosterstationsstraat 9	4 mei, 14.00 uur	4 mei, 16.00 uur	Willy Westerdijk
6	Delfzijl, C. Houtmanstraat 8	3 mei, 19.30 uur	4 mei, 15.00 uur	Lex van Rootselaar
7	Delfzijl, Singel 50	4 mei, 13.30 uur	4 mei, 16.00 uur	Jeroen Hillenga
8	Bedum, Boterdiep Westzijde 13	3 mei, 20.30 uur	4 mei, 16.00 uur	Rondleiding door Hist. Ver. gemeente Bedum
9	Winsum, Reitdiepstraat 4	3 mei, 19.30 uur	4 mei, 16.00 uur	Bart Rozeboom
10	Winsum, Schoolstraat 24 (<i>vm. synagoge Winsum</i>)	4 mei, 12.00-17.00 uur		Vrije inloop
11	Winsum, Tuinbouwstraat 15	4 mei, 13.00 uur	4 mei, 15.00 uur	Wouter Bosma
12	Winsum, Hoofdstraat-W 40	4 mei, 14.00 uur	4 mei, 16.00 uur	Alje van Bolhuis
13	Winsum, Schoolstraat 2	4 mei, 15.00 uur		Romke Visser

01.

Eenrum, Molenstraat 8

| 30 april, 14.00 - 14.40 uur | 4 mei, 14.00 - 14.40 uur |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/26730/hendriejette-benninga>

De huidige bewoonster Eliza Gussenhoven vertelt over de twee ongehuwde zusters Jet en Frouktje Benninga, die tot hun deportatie op dit adres hebben gewoond. Zij hadden daar de zorg voor winkel, huishouding en opvoeding van hun neefje Noach, de zoon van hun broer, weduwnaar Simon Benninga. Na de oorlog keren alleen Simon en Noach, met Noachs echtgenote Helena en zesjarig dochtertje Aleida Chana, terug naar Eenrum. Na de geboorte van de kleine Simon Zadok vertrekken de Benninga's naar elders.

Na het verhaal over de Benninga's volgt een korte rondleiding naar het monument in de Jodengang.

02.

Warffum, Noorderstraat 22 A

Joodse begraafplaats, ingang zuidzijde

30 april, 16.00 - 16.30 | 4 mei, 16.00 - 16.30 uur |

> <https://menseninq.nl/overlijdensberichten/drs-jacob-dam-4970279/>

In 2013 overlijdt, 88 jaar oud, te Amsterdam psycholoog, drs. Jacob van Dam uit Groningen. De grafstenen van zijn grootvader, veehandelaar Benjamin van Dam (1860-1951) en overgrootvader, koopman Heijman van Dam (1824-1911) zijn te vinden op de Joodse begraafplaats van Warffum aan de Noorderstraat. Daar vertelt Jan Zuidema uit Usquert bij de grafsteen van Jacob van Dam het indrukwekkende verhaal over de geredde familie van Dam, de omgekomen verzetsheld Binne Roorda en de eretitel 'Rechtvaardige onder de Volkeren', die Yad Vashem Roorda op 8 september 1996 postuum toekent. Eindigt in 2013, met het overlijden van Jacob van Dam in Amsterdam, ook het verhaal van de Warffumer familie Van Dam of lopen er nog lijnen naar de toekomst?

- alternatieve locatie bij slecht weer: Warffum, Hoofdstraat 31

03.

Usquert, Hoofdstraat 9, ingang schuur

| 3 mei, 19.30 - 20.00 uur | 4 mei, 14.00 - 14.30 uur |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/111709/samuel-van-der-hal>

Geboren in Warffum en woonachtig in Usquert, kent Jan Zuidema het verhaal van de Joodse familie Van der Hal als geen ander. De familie vestigt zich rond 1800 vanuit Koblenz aan de Rijn in Usquert onder de Waddenkust. Daar wordt in 1812 de achternaam Van der Hal aangenomen. In 1911 koopt Samuel van der Hal, 24 jaar oud en veehandelaar van beroep, een huis aan de Hoofdstraat 9. In 1914 trouwt hij met Kaatje Cohen uit Eenrum. Ze krijgen samen twee kinderen. De oorlog maakt dat Samuel als Jood zijn handelsactiviteiten moet neerleggen. Hij belandt in een neerwaartse spiraal en over de tragiek die zich van

daaruit ontpint gaat Jan Zuidema op 3 en 4 mei vertellen in het huis, waar Samuel met zijn gezin tot aan zijn deportatie heeft gewoond.

Foto De 100-jarige S. H. Knorringa (x) te Uithuizen, te midden zijner telgen en verwanten. — Dovenstaande merkwaardige familiegroep bevat vijf zijner kinderen, zes aangehuwde kinderen en achttien kleinkinderen. Achter den krassen en opgewekten grijsaard ziet men op de foto den oudsten zoon en diens echtgenote, bij welken hij een gezellig thuis vindt. — Vroeger werkzaam koopman, leidt hij reeds sedert 40 jaren een rustig renteniersleven. (Faber.)

04.

Uithuizen, Schoolstraat 32

(showroom garage Lantinga)

| 4 mei, 13.00 - 13.30 uur | 4 mei, 15.00 - 15.30 uur |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/145150/sally-maurits-knorringa>

De honderdjarige Uithuizer grootvader van Salij Maurits Knorringa wordt in 1909 geportretteerd te midden van zijn telgen en verwanten, waaronder zijn kleinzonen, Salij Maurits van 20 en Maurits Salli van 24 jaar. Net als hun vader Comprecht Levie, staan ook Salij en zijn broer Maurits te boek als koopman te Uithuizen. Salij woont daar met zijn vrouw en twee kinderen in het inmiddels afgebroken woonhuis aan de Schoolstraat 32. Het Digitaal Joods Monument spreekt zelfs van een mogelijk derde kind, dat naar Amerika ontkwam. Wat vertelt dit opmerkelijke familieportret, naast de kille lijsten, de cijfers en de vraagtekens die ons resten? Publicist en Noord-Groningen kenner Teun Juk ging op onderzoek uit en doet verslag.

05.

Uithuizen, Oosterstationsstraat 9

| 4 mei, 14.00 - 14.40 uur | 4 mei, 16.00 - 16.40 uur |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/225366/juljus-cohen>

> <https://westerborkportretten.nl/verzetportretten/juljus-cohen>

Spreekster Willy Westerdijk was eerder betrokken bij het struikelsteenprogramma in de voormalige gemeente Uithuizermeeden. Samen met amateurhistoricus Jan Ekema (opgegroeid nabij de openbare school in de Schoolstraat) brengt zij de laatste brokjes kennis over het Uithuizer Jodendom 'in veiligheid'. Het huis waar Juljus Cohen heeft gewoond, kent ze vanaf haar jeugd. Wie is Juljus Cohen? Hij groeit op in de nabloe van de Joodse gemeenschap van Veendam-Wildervank. Begin 20^e eeuw brengt de opkomende industrialisatie neergang. Toch ontstaan er ook nieuwe initiatieven: hulp aan Palestina-pioniers, een Joodse jongerenvereniging, Joodse inwoners die deelnemen aan openbaar bestuur. Juljus en zijn broer Simon blijven de traditie van hun ouders niet trouw. Juljus trouwt niet-Joods, wordt Ontvanger der Rijksbelastingen en vestigt zich in 1938 met zijn vrouw en kinderen aan de Oosterstationsstraat 9. In de oorlog duikt hij onder, wordt opgepakt en na een vlucht poging samen met vier andere gevangenen in Westerbork geëxecuteerd. Willy Westerdijk vertelt over Juljus' Uithuizer periode en verzorgt aansluitend een korte rondwandeling, onder andere langs het huis waar Juljus onderdook.

06.

Delfzijl, C. Houtmanstraat 8

| 3 mei 19.30-20.00 uur | 4 mei 15.00-15.30 uur |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/149782/david-van-buuren>

In 1942 woonden aan de Cornelis Houtmanstraat 6 de Joodse voorzanger David van Buuren met zijn vrouw Ida Neerduin en haar oudere zus Rosette. David was in juli 1931 benoemd tot voorganger en kwam datzelfde jaar in Delfzijl wonen. In 1937 verhuisde David naar de Cornelis Houtmanstraat. Daar heeft hij slechts vijf jaar gewoond, want in 1942 moest hij op last van de bezetter naar het getto in Amsterdam. In 1943 werd hij via doorgangskamp Westerbork naar vernietigingskamp Sobibor gebracht, waar hij binnen een week werd vermoord.

Het verhaal wordt verteld door buurman Lex van Rootselaar, die in april 2022 drie Stolpersteine voor hen heeft laten leggen.

07.

Delfzijl, Singel 50

| 4 mei, 13.30 - 14.30 | 4 mei, 16.00 - 17.00 |

> <https://www.geschiedenisbibliotheekgroningen.nl/historie/joden-in-groningen/delfzijl>

Wandeling langs plekken van herinnering in Delfzijl

Start: monument bij de voormalige synagoge, Singel 50 in Delfzijl.

Maximumaantal deelnemers: 15 per keer.

Gemeentearchivaris Jeroen Hillenga neemt ons vanaf de synagoge mee langs plekken van herinnering in het centrum van Delfzijl. Plekken waar bekende Joodse inwoners woonden, waar het verzet bij elkaar kwam, waar de kantoren van de bezetter waren en plekken waar monumenten staan ter herinnering aan de Holocaust en het verzet.

08.

Bedum, Boterdiep Westzijde 13

| 3 mei, 20.30 - 21.00 uur | 4 mei, 16.00 - 16.30 |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/120049/jozef-meijer>

De grootvader van Jozef Meijer wordt in 1791 in Wenen geboren. Hij overlijdt in 1872 in Bedum en wordt begraven op de Joodse begraafplaats van Winsum. Ook zijn zoon Filippus wordt daar begraven. Als vijfde van de tien kinderen van Filippus wordt in 1876 opnieuw een Jozef Meijer geboren. Hij wordt veehouder en trouwt in 1909 met Regina Cohen uit Eenrum. Ze krijgen twee kinderen, Charlotte en Joseph. Drie generaties achtereen wonen ze aan het Boterdiep Westzijde 13. In de oorlog moet de familie onderduiken. Een razzia in de zomer van 1943 wordt hen fataal. Op 3 en 4 mei organiseert de Historische Vereniging gemeente Bedum een rondleiding vanaf:

- 1) woonhuis Boterdiep Westzijde 13 (huis van de enige Joodse familie in Bedum);
- 2) woonhuis notaris Wolters (lid van verzet);
- 3) woonhuis gemeentesecretaris Jan van der Laan (plek voor onderduikers);
- 4) politiepost;
- 5) woonhuis Schultingastraat 6 (onderduikadres fam. Meijer);
- 6) Molenweg (verzamelplaats Razzia-slachtoffers);
- 7) Grotestraat (plaquette namen slachtoffers Tweede Wereldoorlog).

09.

Winsum, Reitdiepstraat 4

| 3 mei, 19.30 - 20.00 uur | 4 mei, 16.00 - 16.30 uur |

> <https://monument.vriendenkringneuengamme.nl/person/403325/jan-moes>

Het pasgetrouwde echtpaar Jan en Freerkiena Moes-Gelling vestigt zich in 1941 in Winsum. Jan is groepscommandant van de Marechaussee Brigade Wehe. Er komen regelmatig onderduikers schuilen in hun huis aan de Reitdiepstraat. Bij de vraag 'Is de soep al klaar?', weet mevrouw Moes waar ze aan toe is. Details hoort ze nooit. In februari 1945 wordt Jan opgepakt en overgebracht naar Neuengamme. Sterk verzwakt overlijdt hij kort na zijn bevrijding in het ziekenhuis in Neustadt. Onderzoeker Bart Rozeboom kwam in contact met Jans dochter Dineke Moes. In mei 2022 kwam het droevige bericht dat Dineke Moes op 77-jarige leeftijd is overleden. Bart heeft haar beloofd zorg te dragen voor het verhaal van haar vader en de traditie in ere te houden. Op 3 en 4 mei komt hij naar Winsum om dit verhaal te vertellen.

10.

Winsum, Schoolstraat 24

| 4 mei, open van 12.00 tot 17.00 uur |

Voormalige Synagoge. In 2010/11 terug-gerestaureerd naar de oorspronkelijke bouwvorm van 1879. Hier kunt u gedurende de middag terecht voor informatie, programmaoverzicht, koffie/thee en toilet.

11.

Winsum, Tuinbouwstraat 15

| 4 mei 13.00 - 13.30 uur | 4 mei, 15.00 -15.30 |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/27683/sophie-de-vries-van-der-klei>

Sophie van der Klei (1858-1943) wordt geboren in Appingedam. Ze trouwt in de zomer van 1885 in Appingedam met Jacob de Vries, die opgroeide op een boerderij in Wetsinge en in 1879 terugkeert naar Winsum. Sophie, voor haar huwelijksfeest terug in Appingedam, maakt van de gelegenheid gebruik om de gemeentelijke secretarie te laten weten, dat zij liever Sophia wordt genoemd. Met de trouwacte voor zich en een pen in de hand ondertekent ze met ferme letters: 'Sophiea' van der Klei. Naast

Sophia's levensweg plaatst docent Wouter Bosma zijn eigen levensweg. Net als bij Sophia gaat ook zijn familielijn terug op Marcus Sekkel uit Loppersum, die in 1808 te Winsum overlijdt. De weerslag van de bittere jaren 40/45 zijn ook Wouter niet onbekend. Hij vertelt het verhaal van grootmoeder Sophia in het huis waar zij tot aan haar deportatie woont, bij haar zoon Izaac, zijn vrouw Ellie en hun twee jonge kinderen Sophie en Jacob Comprecht.

12.

Winsum, Hoofdstraat-W 40

| 4 mei, 14.00 - 14.30 uur | 4 mei, 16.00 - 16.30 uur |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/80742/rebecca-reintje-de-vries>

Bertha (Rebecca Reintje) de Vries wordt in 1876 in Winsum geboren. Haar broertje Nathan Albert, roepnaam Nardus, volgt twee jaar later. Grootmoeder Reintje (weduwe N.I. de Vries) woont aan de Hoofdstraat-W 40 en heeft daar een wolwinkel. Het beheer van grootvaders vellenschuur (leerlooiërij) achter het huis is overgenomen door hun zoon, de vader van Bertha en Nardus, synagogebestuurder Hartog de Vries. Na de dood van oma Reintje vertrekken Bertha en haar ouders in maart 1900 naar de stad. Bertha wordt journaliste en gaat na de dood van haar moeder in Amsterdam wonen. Zij overlijdt op 21 maart 1943 in Westerbork. De huidige bewoner van het huis van oma Reintje, Alje van Bolhuis, wandelt op 4 mei met zijn toehoorders voor- en achterom zijn huis en vertelt.

13.

Winsum, Schoolstraat 2

| 4 mei, 15.00 - 15.30 uur |

> <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/136405/rozette-de-lange-de-vries>

Het oude pand op de hoek van Oosterstraat en Schoolstraat is het stamhuis van slager Jacob de Vries (1843-1934), zijn vrouw Sophia de Vries-van der Klei en hun vier kinderen: Rozette, Michiel, Izaac en Mina. De twee dochters De Vries trouwen en vertrekken naar elders, de twee zonen blijven met hun echtgenotes in Winsum wonen. Hoe vergaat het deze families? Hoe zijn zij verbonden met de Joodse leefwijze? Waar vieren Michiel en Izaac hun bar mitswa? Historicus en verteller Romke Visser verdeelt de aandacht over de verschillende vertakkingen van de familie De Vries, waaronder de levensweg van de oudste dochter Rozette, die met haar echtgenoot fotograaf Leman de Lange naar Groningen verhuist. Wandelend door oud-Obergum-Oost en filosoferend over het vooroorlogse leven gaat het richting de oude Sjoel, die ieder van hen heeft gekend. Aan de oostzijde bij het oorlogsmonument zijn er even geen woorden meer over.